

Eindverslag werkgroep “Funerair Erfgoed” 2021

In januari 2021 ging, onder impuls van 15 geïnteresseerden, de werkgroep “Funerair Erfgoed” van start.

De actieve leden zijn: Maurice Van Kerckhove, Raoul Verstraeten, Marie-Claire Decroo, Annemie Kelem, Martin Joly, Lutgarde De Bruyker, Gerda Persyn en Jacqueline Baetens.

Zij liggen samen aan de basis van het dossier dat overhandigd werd aan het Lokers stadsbestuur.

Probleemstelling

- De stad Lokeren beschikt over een zeer gedetailleerde digitale inventaris over alle kerkhoven, opgesteld door Anne-Mie Havermans en aangevuld met enkele goede publicaties.
- We stellen vast dat op het Lokers grondgebied zeer waardevolle graven verdwenen zijn.
- We stellen vast dat er nog veel waardevolle graven dreigen te verdwijnen
- De werkgroep “Funerair Erfgoed” wil hiervoor oplossingen aanbieden.

Wetende

- dat het kerkhof Oude Brug tot de oudste van België behoort
- dat er zelfs graven aanwezig zijn die ouder zijn dan deze in Gent of Brugge
- dat er in snel tempo een veranderende begrafenis cultuur ontstaat waarbij een steeds groter gedeelte van de bevolking overgaat tot crematie
- dat het Nieuw Kerkhof in de Bleekmeersstraat en bij deze ook alle nieuwe delen op de andere kerkhoven, juist door die veranderende begrafenis cultuur, zeker over voldoende plaats beschikken voor de komende 20 à 30 jaar
- dat hierdoor het snel verwijderen van graven op het kerkhof Oude Brug en bij deze ook op de andere kerkhoven, absoluut niet meer noodzakelijk is
- dat de wetgevers in 1971 een wet hebben gestemd waarvan zij duidelijk niet de gevolgen hebben ingeschat
- dat door de letterlijke toepassing van die wetgeving volledig legitiem door het stadsbestuur een ware kaalslag in gang werd gezet, waardoor enorm veel **erfgoed** al verloren is gegaan en wat resteert eveneens dreigt te verdwijnen
- dat, weliswaar in mindere mate, ook op de overige kerkhoven erfgoed dreigt te verdwijnen
- dat in het geval van Daknam de kerk en het kerkhof behoren tot het beschermd erfgoed en mee het dorpsgezicht bepalen

werd in januari 2021 vanuit de Koninklijke Heemkring “De Souvereinen” een werkgroep “Funerair Erfgoed” opgericht.

- De klemtoon lag op het kerkhof Oude Brug, omdat daar de gevolgen het grootst zijn. Ook de andere kerkhoven werden onder de loep genomen.
- Van het kerkhof Oude Brug wordt een volledig papieren verslag overhandigd aan burgemeester Filip Anthuenis, schepen Marina Van Hoorick, schepen Claudine De Waele, stadsarchivaris Nathalie Ferket en museumverantwoordelijke Leen Heyvaert.
- Van de overige kerkhoven staat enkel het eindverslag op papier (zie bijlagen)

Uitgangspunt van de werkgroep “Funerair Erfgoed”

- De stad Lokeren heeft een voortrekkersrol gespeeld in het Waasland, door de aanstelling van Anne-Mie Havermans voor de inventarisering en digitalisering van het kerkhofbestand. Er werd haar wel gevraagd een selectie te maken in de “te bewaren graven”, maar het eindresultaat dat zij mocht aanreiken blijft behoorlijk.
- Bij haar beoordeling maakte ze gebruik van sterretjes om de grootte van de waarde al direct visueel te maken.
 - ****= zeer belangrijk; zeker niet vernietigen
 - *** = ook nog belangrijk, liefst niet vernietigen
 - ** = belangrijk, maar er kan over gepraat worden om al dan niet te bewaren.
- Op de koop toe wijdde ze een paar publicaties aan de geschiedenis van de kerkhoven van Lokeren. Zij rondde haar werk af in 2017-2018.
- Erfgoedcel Waasland is pas in 2019-2020 werk beginnen maken van “Funerair Erfgoed”
- Het stadsbestuur van Lokeren keurde in de zitting van **14 december 2020** in verband met grafconcessies het reglement goed omtrent de patrimoniumlijst (afdeling 11, art. 286 en 287)
- De wet van 1971 werd zonder meer toegepast **in 2019** en honderden graven werden gesloopt, zonder ook maar één ogenblik de resultaten van de expert -Anne Mie Havermans- te consulteren. Een paar honderd graven, welke volgens Anne-Mie Havermans beschermd dienden te worden, waaronder zelfs een aantal met quotering **** zijn verdwenen.
- Op onze vraag waarom niet met Anne-Mie Havermans haar oordeel rekening werd gehouden, kregen we als antwoord dat ze op het stadhuis hun weg niet vinden in haar inventaris. Het klopt -en dat is wel spijtig- Anne Mie Havermans heeft een àndere nummering gebruikt dan de officiële stadnummering op de borden. Het heeft welgeteld **één dag** geduurd om haar nummering te linken aan deze van de stad.
- De nummering op de àndere kerkhoven komt wél vrij goed overeen.

- Zoals gezegd is bij die ruiming wettelijk alles in orde, maar het gaat om **veel erfgoed**. Het kerkhof Oude Brug kan beschouwd worden als ons openlucht museum. Dat geldt ook voor de oude delen op de andere kerkhoven.
- De grafmonumenten werden slordig geruimd en er liggen twee jaar later nog steeds lelijke betonnen dekplaten boven de grafkelders waar de kisten nog inzitten. **Menig Lokeraar ergert zich hieraan. Het wordt ervaren als respectloos naar de doden toe.**
- Vanaf 2020 staan er massa's borden, waaruit blijkt dat honderden graven tegen eind 2021 moeten verdwijnen, **waaronder weerom meer dan honderd uit de lijst van Anne-Mie Havermans** (zie de bijlagen) .

Er zijn twee soorten borden: “Verwaarlozing” en “Einde Concessie”

We begonnen met het actualiseren van de inventaris van de graven die onder de noemer “**verwaarlozing**” vallen en kwamen tot de volgende bevinding

- Een graf dat **verlaten** is, is niet altijd **verwaarloosd**.
- De meeste graven verkeren in een vrij goede staat.
- De vaststelling dat aan de meeste graven eigenlijk niks mankeert deed bij ons de opvatting groeien om voluit te gaan voor het **advies: ”peterschap”**(zie verder).
- Niet om onszelf belachelijk te maken, maar om consequent te zijn hebben we bij elk graf waar weinig of geen kosten aan zijn het advies “peterschap” gegeven, ook wanneer het een granito zerk betrof.
- Door veelvuldig op het kerkhof te vertoeven hebben we kunnen vaststellen dat er -al dan niet moedwillig- schade wordt berokkend aan sommige graven. Paaltjes die de week voordien nog rechtstonden liggen omver (dat zie je aan de witte ondergrond; deze die al lang omver liggen zien onderaan grijs).
- Ondertussen heeft het stadsbestuur de firma Dero-construct uit Zele opdracht gegeven de muur rondom het Kerkhof Oude Brug te herstellen en de kapotte pannen te vervangen door platen. Deze mensen hebben mooi werk geleverd, met respect en zorg voor de oude graven waar zij toch steeds langs en rond moesten werken. Het resultaat mag gezien worden.
- We waarderen ook de inspanning geleverd door het stadsbestuur rond de restauratie van de graven gelegen aan de noordelijke muur van het kerkhof Oude Brug.

Eind augustus was onze inventaris “verwaarlozing” in orde.

Het werd lang wachten op de resultaten van de “**Einde concessies september 2021**”. Graven waar de concessie werd verlengd moeten niet meer besproken worden. Ondanks onze vraag kregen we geen update.

- We zijn dan maar aan de slag gegaan met de lijst, wetende dat er “nutteloos werk” tussen zit.
- Ook hier zijn een aantal graven die volgens Anne-Mie Havermans moeten beschermd worden (zie bijlagen).
- We kregen te horen dat deze lijst op het stadhuis rond zal zijn na nieuwjaar en ons dan zal bezorgd worden.

Eind november was onze inventaris “vernieuwing concessies” in orde.

Onze Adviezen

- **In 2022 met het budget dat voorzien wordt voor de kerkhoven in de eerste plaats die grafkelders laten ontruimen.**
- **Aangezien er geen tekort is aan begraafplaatsen, zou het wenselijk zijn dat de stad een “gedogen beleid” voert, aangezien er aan de meeste zerken toch weinig of geen kosten zijn. Ze mogen blijven staan als ze cultureel-historische waarde hebben, of omdat ze op de hoofdwegen liggen die best ongeschonden blijven (dat is toch het beleid van alle bekende begraafplaatsen). Komen er in latere jaren dan toch grote kosten aan, dan kunnen ze nog altijd verwijderd worden als de waarde niet opweegt tegen de kosten.**
- **Samenwerken met de Erfgoedcommissie is een must.**
- **In samenwerking met de Erfgoedcommissie wordt “peterschap” gepromoot en wordt nagegaan welke zerken dan toch echt moeten/mogen verdwijnen, dit op een verstandige en serene manier. Het kerkhof Oude Brug moet voor 2/3 (tot aan het monument) zoveel mogelijk beschermd kunnen worden.**
- **De terracotta bloemstukken zijn op de meeste graven beschadigd door de zware hagel die er de voorbije jaren uit de lucht viel. Deze zouden best verwijderd worden.**
- **Monumentenwacht inschakelen die een screening kunnen doorvoeren over de toestand van de graven en welke prioritair moeten worden aangepakt.**
- **Het graf met het kenmerk A-3-22 (rij 2A/M4 graf C8) is een van de meest markante graven op de begraafplaats Oude Brug met een grote kunsthistorische waarde (boek Anne-Mie Havermans blz.203 tot 206), maar werd tot op heden nog niet gerestaureerd. Dit graf verdient onze speciale aandacht en is met een minimum aan kosten te herstellen (info via De Schrijver Yvan, grafwerker).**
- **Kindgraven dienen steeds behouden te worden.**
- **Als werkgroep willen we door het stadsbestuur onder de noemer “burgerparticipatie” erkend worden als een volwaardig adviserend orgaan en gesprekspartner over Funerair Erfgoed.**
- **Er zijn reeds verschillende Lokeraars kandidaat “peterschap” maar de uitleg hierover is niet uniform. Daarom vragen we aan het stadsbestuur een juiste, klaar en duidelijke officiële uitleg,**

eventueel via de Infokrant. Andere steden en gemeenten namen hierin reeds een voortrekkersrol.

- **Het dorpsgezicht van Daknam dient behouden te blijven.**

Tot slot

- Gedurende gans het jaar werd bijna maandelijks verslag uitgebracht aan alle leden van de werkgroep (15 leden) én aan schepen Marina Van Hoorick, schepen Claudine De Waele, stadsarchivaris Nathalie Ferket en museumverantwoordelijke Leen Heyvaert. Openheid en samenwerking is ons devies.
- Alles verliep in een goede sfeer.
- Alles wat we nodig hadden, zoals de moederkaarten en de funeraire acces-database, werden ons heel spontaan geleverd. **Daknam ontbreekt.**
- Peter Van Wichelen wil advies geven voor het indienen van subsidiedossiers voor het provinciaal reglement Klein historisch erfgoed, indien de stad tot een degelijk funerair erfgoedbeleid komt.
- In bijlage vinden jullie ook de resultaten van de andere kerkhoven.
- **Schepen Claudine De Waele heeft reeds gemeld om in het voorjaar, als corona het toelaat, met ons rond de tafel te gaan zitten.**
- We hebben de intentie om als werkgroep te blijven functioneren.

Oude kerkhoven en begraafplaatsen zijn ware oorden van melancholie, rust en bezinning, een waardevol patrimonium dat uit respect voor de nabestaanden moet worden bewaard.

De werkgroep Funerair Erfgoed
december 2021